

III. ATSKIRŲ VILNAUS SENAMIESČIO ZONŲ TVARKYMO IR NAUDOJIMO SĄLYGOS

I SENAMIESČIO ZONA VILNIAUS PILIŲ REZERVATAS

Bendrieji duomenys

45. Vilniaus pilių rezervatas apima Aukštutinę ir Žemutinę pilis (papilį), apželdintą kalvotą teritoriją dešiniajame Vilnios krante (Altariją). Kvartalai: Nr: 19A, 19B, 73B (pietinė dalis). Plotas: 52,4 ha.

46. Rezervato teritorijoje išlikę atskiri gynybinės struktūros fragmentai, čia sutelktos reikšmingiausios Senamiesčio nekilnojamosios kultūros vertybės.

47. Išnaudojus visai menkas galimybes pažinti Katedros aikštės vietoje stovėjusių statinių evoliuciją, tapo aišku, kad iki šiol tebuvo interpretuojamas vienintelis jos etapas, pavaizduotas J.G.M. fon Fiurstenhofo plane. Tai jau buvo gynybinės sistemos degradavimo laikotarpis. Prieš du šimtmečius iki nubraižant planą, Žygimanto Augusto valdymo laikais (XVI a. vid.) sistema jau nebeturėjo jokios galios, buvo tik dekoruojama stilingomis detalėmis, o iš esmės ėmė ją prarasti XIV a. Jogailos laikais, kai tarp gynybinių mūrų imta sprausiti reprezentacinę funkciją.

48. Maždaug apie XIV a. vid. siekiant padidinti teritorijos gynybinę kokybę, buvo prakastas kanalas, sujungęs Vilnios rytinį vingį su Nerimi. Fosų išsidėstymas įtakojo dabartinę vietovės situaciją – Katedros aikštę juosiančios gatvės dalinai atkartoja Vilnios senvagę ir jos atskiras atšakas. Pilis papildomai plečiama ir tvirtinama XIV a. a. p., XIV a. pab., ir XV a. pr. Tuo metu susiformavusios aukštutinės pilies liekanos dabar formuoja daugelį senamiesčio ir miesto centrinės dalies panoramų. Žemutinės pilies įtvirtinimai galutinai likviduoti 1800 m., kartu palaipsniui kanalizuoiant teritoriją iš pietų ir vakarų juosiančią Vilnią. Pradėta formuoti šiuolaikinė Katedros aikštė, kurios išorinis perimetras nėra suformuotas iki šiol. Pietinėje dalyje suformuota aikštė (1941 m. archit. R.Gutas, 2000 m. archit. A.Katilius). Pilies ir 19 a. I p. gynybinių įtvirtinimų statiniai ir jų liekanos išsidėstę teritorijos šiaurės vakarų ir šiaurinėje dalyje. Teritorijos šiaurės rytų dalyje užstatymo nėra.

Gamtinis pagrindas

49. Reljefas: šioje zonoje daugiausia išlikę gamtinių, sąlygiškai natūralių, vertybių: Vilnios slėnio dalis su dabartinėmis žiotimis, tarp Gedimino kalno ir Kalnų parko šlaitų; slėnis siauras, stačiasienis, nėra terasų. Dešiniajame Vilnios krante – apželdintas erozinis kalvynas. Kairiajame – Gedimino kalnas erozinis palikuonis, retas gamtos paminklas.

50. Hidrografija: rezervato teritorijoje yra dalis palaidoto Senamiesčio hidrografinio tinklo: Vilnios senoji vaga, kanalai, tvenkiniai. Būta nemažai ir hidrotechninių įvairių įrenginių: užtvankų, malūnų, tiltų ir kt.

51. Želdynai: Zonoje gan gausiai yra išlikę želdynų, tai visu pirma istorinių želdynų vietos: Kunigaikščio rūmų parkas, Botanikos sodas (dab. teniso kortai). Dešiniajame Vilnios krante ypač gausu želdinių.

Vilniaus pilių rezervato tvarkymo ir naudojimo sąlygos

52. I senamiesčio zonos – Vilniaus pilių valstybinio kultūrinio rezervato, paskelbto Lietuvos Respublikos Seimo 2002-04-23 nutarimu Nr.IX-861, teritorija tvarkoma pagal Vilniaus pilių valstybinio rezervato nuostatus, patvirtintus Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2002-07-11 nutarimu Nr.1111. naudojimo režimai ir priežiūros sąlygos nustatytos Vilniaus pilių rezervato nuostatuose ir teritorijos specialiajame plane.

53. Kultūrinio rezervato steigimo tikslai yra šie:

53.1. išsaugoti Vilniaus pilių komplekso teritorijos kultūrinį sluoksnį, žemėje ir virš jos išlikusius bokštus, gynybines sienas, arsenalus, rūmus, kitos paskirties pastatus, vidines jų patalpas ir atstatomus pilių statinius;

53.2. išsaugoti Vilniaus aukštutinės pilies kompleksą (išlikusius XIV – XV a. susiformavusius fragmentus: vakarinį bokštą, pietinio bokšto, rūmų liekanas, aptvarinių sienų ir vartų fragmentus), buvusį kartu su papilio gyvenvieta jau priešistoriniais (I tūkst. pr. Kr.) laikais, užtikrinti šio komplekso ir objektų (vertybių) autentiškumo palaikymą;

53.3. išsaugoti Vilniaus Žemutinės pilies kompleksą: rezidencinius didžiųjų kunigaikščių rūmus (išlikusius XIII – XVIII a. pamatus), kitus reikšmingus statinius ir jų liekanas: senąjį ir naująjį arsenalus, pilininko namą, gynybinį bokštą ir sienų fragmentus, vertingus archeologinius sluoksnius, užtikrinti šio komplekso ir objektų (vertybių) autentiškumo palaikymą;

53.4. išsaugoti buvusių medinių pilių kompleksą ir gynybinių įtvirtinimų sistemą: Kreivąjį – Trijų Kryžių, Stalo, Bekešo kalnus, Gedimino kapo piliakalnį ir jo papilį, vertingus archeologinius sluoksnius;

53.5. išsaugoti sakralinius objektus: Vilniaus Arkikatedrą (XIII, XIV, XV – XVIII a.), atstatytą A.Vivulskio Trijų Kryžių paminklą, Šv. Onos ir Šv. Barboros bažnyčių pamatus;

53.6. išsaugoti buvusį Botanikos sodą (dabar Sereikiškių parkas), jo pakraštyje išlikusius buvusius Kirdiejų rūmus (B.Radvilaitės g. 6);

53.7. išsaugoti unikalų Neries ir Vilnios tarpupio kultūrinį kraštovaizdį;

53.8. organizuoti rezervato teritorijos ir joje esančių kultūros vertybių nuolatinius mokslinius tyrimus ir stebėjimus, muziejinį darbą;

53.9. ištirti ir eksponuoti vertingus archeologinius sluoksnius ir archeologinius radinius, išryškinti buvusią gynybinę, reprezentacinę ir architektūrinę jų struktūrą ir pagal mokslinius tyrimus atkurti ansamblių;

53.10. propaguoti kultūriniame rezervate esančias kultūros vertybes.

Veiklos kultūrinio rezervato teritorijoje reglamentavimas

54. Kultūrinio rezervato teritorijoje leidžiama tik ši veikla:

54.1. mokslinio tyrimo ir muziejinis darbas;

54.2. veiklos pažeistų kultūrinio kraštovaizdžio teritorinių kompleksų ir objektų (vertybių) atkūrimas;

54.3. kultūrinio kraštovaizdžio kompleksų ir objektų (vertybių) remontavimas, tyrinėjimas, restauravimas ir konservavimas;

54.4. kultūrinio kraštovaizdžio kompleksų ir objektų (vertybių) pritaikymas lankymui ir eksponavimas;

54.5. statinių, kurių reikia rezervato steigimo tikslams įgyvendinti, statyba;

54.6. rekreacinės veiklos ir turizmo plėtra;

54.7. konfesinė veikla, susijusi su Vilniaus arkikatedra, trijų Kryžių sakraliniu objektu;

54.8. istorinio – etnografinio pobūdžio kultūrinių renginių tam numatytose vietose organizavimas;

54.9. kita veikla, atitinkanti rezervato steigimo tikslus ir nurodyta teritorijų planavimo dokumentuose.

55. Kultūrinio rezervato teritorijoje draudžiama:

55.1. vykdyti didelės apimties žemės judinimo darbus (statybos, kelių tiesimo ir panašius) be nustatyta tvarka atliktų archeologinių tyrimų;

55.2. keisti istoriškai vertingo reljefo formas ir istoriškai vertingą hidrografinį tinklą, išskyrus tuos atvejus, kai atkuriami prarasti jų elementai;

55.3. žaloti kultūros ir gamtos vertybes.